

Hybridisatierisico's door nieuwe boomkikker-taxa in Nederland

Richard P.J.H. Struijk (RAVON) & Ben Wielstra (Institute of Biology Leiden, Leiden University & Naturalis Biodiversity Center)

Omstreeks 2000 deed de 'boomkikker' haar intrede in de duinen van Meijendel. Sindsdien is de soort enorm uitgebreid, zowel in aantal als verspreiding. De complete duinstrook tussen Katwijk en Scheveningen is in 15 jaar gekoloniseerd. Met name Meijendel werd voor liefhebbers en fotografen een populaire bestemming vanwege de mogelijkheid om boomkikkers te zien en fotograferen. In 2017 werden boomkikkers plots ook aan de zuidkant van Scheveningen gehoord, in het Westduinpark, en twee jaar later in het daar ten zuiden van gelegen Solleveld. Secundaire verspreiding zou de inheemse boomkikker de das om kunnen doen.

Nederlandse boomkikkers en kustduinen

Introducties van exoten gebeuren soms per ongeluk (een soort lift mee als verstekeling), maar vaak ook bewust (iemand laat bijvoorbeeld een 'leuke' soort vrij, als 'verrijking' van de inheemse biodiversiteit). Langs de Nederlandse kust komen boomkikkers van nature alleen voor in de duinen van Zeeuws-Vlaanderen. De populaties in Nationaal Park Hollandse Duinen - het kustgebied tussen Hoek van Holland en Hillegom - zijn illegaal uitgezet. Verder zijn er op nog twee plaatsen in de duinen boomkikkers illegaal geïntroduceerd. Zo leven er in de Amsterdamse Waterleidingduinen en op Schouwen-Duiveland inmiddels stabiele populaties. Een introductie van Italiaanse boomkikkers (*Hyla intermedia*) op Terschelling is niet aangeslagen.

Herkomst: een verrassing!

Boomkikkersoorten van het geslacht *Hyla* zijn cryptische soorten; ze zijn op basis van uiterlijke kenmerken erg lastig van elkaar te onderscheiden. Er is altijd aangenomen dat de boomkikkerpopulaties rond Scheveningen tot de inheemse boomkikker (*Hyla arborea*) behoren. Voor het onderscheiden van dergelijke cryptische soorten kan alleen een genetische screening uitsluitsel bieden. In 2021 is middels genetisch onderzoek een einde gemaakt aan de genoemde veronderstelling. Twee andere taxa blijken hier aanwezig, namelijk de oostelijke boomkikker (*H. orientalis*) en de Italiaanse boomkikker (*H. intermedia*).

De oostelijke boomkikker is op alle onderzochte locaties (Meijendel, Berkheide, Lentevreugd, Westduinpark en Solleveld) aangetroffen. In het Westduinpark is daarnaast ook mitochondriaal DNA (mtDNA) van de Italiaanse boomkikker aangetroffen. Het mtDNA-haplotype van de oostelijke boomkikkers is te herleiden naar het Griekse eiland Lesbos. Dat van de Italiaanse boomkikkers is van nature wijdverspreid in Centraal-Italië, van de Apennijnen in het noorden tot en met Calabrië in het zuiden. DNA-sporen van de inheemse boomkikker zijn niet aangetroffen.

Natuurbescherming

Het illegaal uitzetten van reptielen en amfibieën komt helaas relatief veel voor. Inheemse boomkikkers (en de meeste andere inheemse herpetofaunasoorten)

Oostelijke boomkikker (H. orientalis) roepend in Meijendel. (Foto: I. den Boer)

Oostelijke boomkikker (H. orientalis) in Berkheide. (Foto: I. den Boer)

mogen vanaf 2017 legaal gehouden en gekweekt worden. Aangezien amfibieën (en dus ook de boomkikker) jaarlijks grote aantallen nakomelingen kunnen voortbrengen, is te verwachten dat er binnen de hobbysector een overschot aan nakweekdieren ontstaat. Omdat deze dieren een lage marktwaarde hebben en diverse hobbyisten het leuk vinden om dieren uit te zetten, worden meer illegale introducties verwacht. Zo is RAVON de afgelopen jaren meermaals benaderd door boomkikkerkwekers met de vraag waar zij hun nakweekdieren het beste kunnen uitzetten om de wilde populaties te 'versterken'.

Door uitzetten bij autochtone boomkikkerpopulaties ligt genetische vervuiling op de loer. De inheemse boomkikkers die in de hobby circuleren zijn veelal van onbekende herkomst en kunnen van ver weg gelegen buitenlandse populaties afkomstig zijn. Omdat het bovendien cryptische soorten zijn, is het ook maar de vraag of alle hobbyisten weten welke soort zij precies houden. In het geval dat andere *Hyla*-soorten aan bestaande autochtone populaties worden toegevoegd, is er een grote kans op hybridisatie. Dergelijke genetische vervuiling kan leiden tot achteruitgang van de populaties inheemse boomkikkers en zelfs het verdwijnen daarvan.

Hoewel de exotische boomkikkerpopulaties op het eerste gezicht geïsoleerd lijken te liggen van autochtone populaties, mag de kans op het wegvangen vanuit exotische boomkikkerpopulaties en elders uitzetten ('secundaire verspreiding') niet worden onderschat. Het is bijvoorbeeld hoogst onwaarschijnlijk dat boomkikkers het Westduinpark en Solleveld op eigen kracht bereikt hebben. Wanneer er dieren uit Nationaal Park Hollandse Duinen zouden worden weggevangen om andere (kwijnende) autochtone populaties te versterken, dan wordt hybridisatie in de hand gewerkt. Om deze reden alleen al is het gedogen van dergelijke exotische populaties risicovol.

Het gevaar van secundaire verspreiding vanuit populaties van exoten krijgt in Nederland weinig tot geen aandacht. Andere voorbeelden zijn Italiaanse kamsalamander (*Triturus carnifex*) op de Veluwe, en oostelijke ringslang (*Natrix natrix*) in Zuid-Holland. Allemaal gevallen waarbij hybridisatie met de inheemse soorten optreedt of op kan treden. Het zo snel mogelijk ingrijpen is daarom raadzaam.

Verder lezen

Kuijt, M. et al., 2023. The introduction of three cryptic tree frog species in the Dutch coastal dunes challenges conservation paradigms. *Amphibia-Reptilia* 44(1): 1-10. Link: [klik hier](#).

